

BALTACIOĞLU'NUN DÜŞÜNCESİNDE KÜLTÜR-KİŞİLİK VE EĞİTİM İLİŞKİLERİNİN EĞİTİM SOSYOLOJİSİ AÇISINDAN ANALİZİ

Suat ANAR*

ÖZET

Baltacıoğlu Türkiye'nin yetiştirdiği önemli eğitimcilerden biridir. Psikolojizm ve sosyolojizm akımlarının eğitim alanında taraftarları aracılığıyla kıyasıya mücadele verdikleri dönemde, Baltacıoğlu; Durkheimci ve Bergsoncu görüşleri birleştirerek, İçtimai Mektep ile ifade edilen sistematik bir eğitim anlayışı geliştirmiştir.

İçtimai Mektep; dil-din-sanat gelenekleri yoluyla köklerini toplumsal gerçekçilikten alan-kişilik, çevre, çalışma, verim ve başlatma gibi ilkelerin- sistematik bir biçimde bütünleştirilmesinden oluşmuştur. Baltacıoğlu, bu teori ile insanın toplumsal, ruhsal, zihinsel ve bedensel boyutlardaki kapasitesinin, bireysel ve toplumsal yarar açısından geliştirilmesini sağlayıcı ve bilimsel gerçeklere uygun bir eğitim anlayışının analizini de yapmaktadır.

SUMMARY

An Analysis of the Relationships Among the Culture-Personality and Education in Baltacıoğlu's Thought From the Perspective of Educational Sociology

Baltacıoğlu has been one of the most important and influential thinkers among the Turkish educators. He had developed a systematic educational theory, called İçtimai Mektep ("The Social School"), by synthesizing Bergsonian and Durkheimian thoughts; the first represented the individualism and the latter emphasized society, at the period of upheaval in Turkey.

İçtimai Mektep has been set up by systematically integrating the traditions of language, religion and arts which was rooted in the social reality of the Turkish society and the principles of individuality, environment, working, productivity and beginning. He, with this theory, had been analyzing the educational interpretation that the theory emphasized on developing the capacities of man from the social, psychic, bodily and mental dimensions. Also, his theory would help for the benefit of individual and society and would be in accordance with scientific reality.

* Doç. Dr.; Uludağ Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi, Balıkesir.

İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Türkiye'nin yetiştirdiği önemli dūřunürlerden biridir. Özellikle, Spencerci ve Le Playcı görüşlerin bir zamanlar etkisi altında kalan Türk eğitiminin, daha sonraları, Spencerci ve Durkheimcı görüşleri savunan dūřunürler yetiştirdiği bilinmektedir. O zamanın *Dūřünce* ve *Yeni Mecmua* gibi önemli dergilerinde Satı-el Husri, ile Ziya Gökalp'in tartişmalarında; bu iki görüşün, gene de dūřunürlerimiz kendilerine özgü bir biçimde ve Türkiye'nin özel koşullarını dikkate alarak, ele alındığı bilinmektedir. İşte, Türkiye'nin eğitim problemi bakımından bunalmırlarla dolu olduğu böyle bir devrede, Durkheimcı sosyolojik görüş ile Bergsoncu metafiziği, eğitim felsefesi açasından özgün bir biçimde birleştirerek, belli bir eklektik senteze giden özgün dūřunürümüz ise Baltacıoğlu'dur. O, eğitimle sürekli olarak ilgilenmiş; başta, *Tarih ve Terbiye*, *Pedagojide İhtilal* ve *İçtimai Mektep* gibi otuzaltısı kitap olmak üzere yüzlerce yayın yapmıřtır¹.

Baltacıoğlu; eğitimi, "terbiye henüz içtimai hayata alişmamış olan acemi fertlerin, içtimai fertler tarafından ve usulü dairesinde bu hayata hazırlamaktır." şeklinde tanımlamaktadır². Bu tanım Durkheim tarafından da benzer bir şekilde yeni yetişen kuşakların yetişkin kuşaklarca kültürlenmesidir, biçiminde yapılmıştır. İşte, burada, Durkheim eğitimi bir sosyal olgu olarak ele almakta, özellikle de eğitim; çocuğu, toplum hayatına girmeye ve toplumsal kurumların değerlerini kabullemeye zorladđını vurgulamaktadır. Bu nedenle, toplum, kendi disiplini ile çocuğa temel kurumları öğrettikçe ve çocuk da bunları öğrendikçe toplumun değerlerini içselleştirmekte ve toplumsallaşmaktadır. O halde, Baltacıoğlu'na göre de, eğitimin amacı, yeni yetişenlerin toplumsal hayata hazırlanmasıdır. Eđitimi, Durkheim'da olduğu gibi toplumsal olarak ele alan Baltacıoğlu; Fransız dūřuncesinin kültürü ele aliř biçiminde gizli olan maddi ve manevi boyutların birleştirilmişliğinin dışına çıkarak, soruna Gökalp'in ve kültür antropolojisinin etkisi altında, manevi boyuta ağırlık veren bir biçimde yaklaşır. O'na göre her milli toplum kendine özgü milli tipi yani toplumsal insanı yetiştirir. Çünkü, O'na "sosyal insanlar yok, her milletin sosyal insanları, kendi kültürünün, kendi tekniğinin insanları vardır."³

Baltacıoğlu, sosyolojinin dayandığı öz ve ele aliş biçiminin farklılığından kaynaklanan sosyolojik yaklaşım çeşitleri arasında anlayış farklılıkları bulunduğunun farkında değildir. Ancak, yalnız sosyolojisi açasından eğitimi ele almanın, eksikliğinin de farkındadır. Bu nedenle, O eğitim hakkında ileri sürülen zihinci, iradeci, bireyci kuramların da bir başka acağan eksikliğini gözden kaçırmaz⁴. Çünkü, sosyolojik kuram konuya en fazla yaklaşan olmasına rağmen; çocuğu, pasif bir varlık gibi ele almakla eğitimi yanlış bir yola sürükleyebilir.

Bu nedenle, eđitimin eđer bütüncül karakteri gözden kaçırsa yani insanın dinamik geliřim çizgisi unutulursa veya felsefenin sorunu olan "ruh ve beden" ikilemi tuzađına dūřülürse; eđitimin toplumeu veya bireyci oluřunu tek taraflı savunan id-

1 Abdullah Dikici, İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun Kültür ve Eğitim Kavramı Üzerine Bir İnceleme, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Uludağ Üniversitesi, 1986, ss. 175-234.

2 İsmail Hakkı Baltacıoğlu, *İçtimai Mektep*. 2. Baskı (Ankara: Maarif Matbaası, 1942), s. 20.

3 ———, *Pedagojide İhtilal* (İstanbul: Anadolu Matbaası, 1964), s. 83.

4 Hilmi Ziya Ülken, *Eğitim Felsefesi* (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1967), s. 88.

dialar sürecektir. Bu açıdan, bir taraftan ise, psikologların bireye verdiği önem; eğitimin bütüncül karakterinin gözden kaçırılmasına neden olacaktır. Bu durumun önemini çok iyi kavrayan Baltacıoğlu eğitimi aynı zamanda bütünsel kişiliğin esası olarak ele alırken, bir taraftan da, Bergsoncu metafiziğin, çocuğu ruhsal realitenin kendisi olarak ele almasını, sosyolojik bakış açısıyla bütünleştirerek bu iki bakıştan bir eklektik uzlaşma yaratır⁵.

Gerçekten de, "ruh ve beden", "akıl-beden" v.b. kavramlarla da açıklanan; bir taraftan insanın özgürücü karakteristiğini ortaya koyma çabalarını, diğer taraftan da, insanın toplum tarafından empoze edilen değerleri içselleştirmesi yoluyla kazandığı ve insan iradesinin disipline edildiği bu durumu mutlaka birbirinden ayırmak mı gereklidir? Kuşkusuz, insanın doğuştan getirdiği gizli potansiyelleri, eğilimleri v.b. durumlarını hesaba katmadan; nasıl bir fabrikada üretiliyormuş gibi yetiştirilemezse; yine o insanın varolan güçlerini açığa çıkarmak için, yani şekillenmemiş insanın, kasıtlı olarak şekillendirilmesi için, bazı dıştan yardımlara ihtiyaç olması kaçınılmaz bir zorunluluktur. Zaten, bu da eğitimin dinamizmini oluşturmaktadır⁶.

İşte, Baltacıoğlu, eğitimcileri yakından ilgilendiren bu noktada; insanın ruhsallaşma ve toplumsallaşmasının sınırları üzerinde durarak eklektik bir senteze varmıştır. Şu halde, O bizi sosyolojik bir zemin üzerine oturtulmuş ve ruhsal realiteyi temsil eden çocuğun yetiştirilmesini esas alan bir eğitim görüşü ile karşı karşıya getirir. Çünkü, O: "En sonra içtimai çevre denen faktörlerin şekillendirici olduğuna inandım demektedir"⁷. O halde kişiye toplumun kendi kültür ve tekniği öğretilirken, ruhsal ve toplumsal realite bir sentez halinde ele alınmalıdır.

Baltacıoğlu'nun açıklanan eğitim görüşü bir bütün olarak, ele alınabilir. Gerçekten O'na göre sosyal bir olgu olan eğitim, objektif bir varlıktır. Eğitimin amacı belirli bir biçimde duyma, düşünme, işleme biçimleri açısından, belli özelliklerle donanık dinamik bir insan yetiştirmektir. Çünkü, bu insanın değeri içinde yaşadığı topluma bağlıdır. Çünkü, eğitim aynı zamanda bir toplumsal kurumdur, diğer toplumsal kurumlardaki değişmeler eğitimde de değişmelere sebep olacaktır. Ancak, eğitim bireylerin bu değişmelere de uyumlarını kolaylaştırır. Öyleyse, eğitimin amacı toplumsal insanı yaratmaktır. Ülken'in söylediği gibi "... eğitimin gayesi olan içtimai kişiliği meydana getiren... gerçek ne bir tarif, ne de bir kavramdır. Bu içtimai adam ve onun fonksiyonlarıdır."⁸

- II -

Baltacıoğlu bu amaçları gerçekleştirecek eğitim anlayışını *İçtimai Mektep* görüşü ile açıklar. Bu görüş, beş ilkedен oluşur.

1. Kişilik İlkesi

Bu ilkeye göre eğitimin amacı bireylere milli kültür ve çağın tekniğini öğretmektir. Böylece, eğitim görmüş kişi hem milli hem de teknik kişiliğe sahip olacaktır.

5 Ibid.

6 Selahattin Ertürk, *Eğitimde Program Geliştirme* (Ankara: Cihan Matbaası, 1975), ss. 10-13.

7 Hilmi Ziya Ülken, *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi* (İstanbul: Ahmet Sait Matbaası, 1966), s. 751.

8 Ibid., s. 755.

Nitekim bireyin milli kültür içinde gelişmesi, onun iradesinin de belli ölçüde kontrol altına alınmasını sağlar ki; böylece birey artık toplumla bütünleşecek, onun taklit etme gücü insanlarla bir arada bulunma sempatisi ile desteklenecek ve birey artık iradesi ile egoizmini de kontrol edecektir⁹. Mc Iver'in de işaret ettiği gibi, böylece çocuk bir taraftan manevi kültürü benimserken öte taraftan da, maddi kültür unsurlarını belli bir denge veya kontrol altında bütünleştirecektir. O halde Baltacıoğlu'na göre milli kültürü oluşturan elementler, dil, din ve sanattır. Bu nedenle, milli kişilik gelenekleri empoze eder ve din, dil ve sanat kişiliği olarak da üçe ayrılır¹⁰.

Baltacıoğlu'na göre, milli kültürün bireye kazandırılmasında dikkat edilmesi gereken husus milliyeti kültürden ziyade gelenek birliğinin oluşturmasıdır. Bu nedenle O'na göre, örfler fosilleşmiş olanlardan ayıklanmalı, yaşayan realite saptanmalıdır. Bu açıdan O'nun Gökalp'le aynı görüşte olduğu anlaşılmaktadır. O'na göre kişiliği şekillendiren bu gelenekler de üçe ayrılır. Din, dil ve sanat geleneğini oluşturan elementler halk fıkraları, masallar, halk şiiirleri v.b. kaynaklardan çıkarılır. Gerçekten de, geleceğin sosyolojisinin, hikaye ve masallardaki milli prototiplerle başarı motivasyonu arasındaki ilişkileri araştırdığını Mc Clelland söylerken ilginç bir noktanın önemini vurgulamaktadır¹¹. O halde, kişilik nasıl kazandırılacaktır. Bu hususu Baltacıoğlu aşağıdaki şekilde açıklamaktadır.

1. a) Din kişiliği: Türkler kendi milli geleneklerinin İslamiyete uygun olması nedeniyle, bu dine girdiler. Ancak, aynı dine mensup milletlerin aynı dini anlayış ve yaşayış biçimine sahip olması mümkün olmadığı için, her millet dini kendi toplumsal aklı, kişiliği ve geleneklerine göre anlar. Şu halde milliyet milli kurumlarda gömülmüştür ki, din de bu kurumlardan biridir¹². Bu nedenle geleneklerin çocuklara aktarılması gerekir.

Dine zorlamanın olmadığına inanan Baltacıoğlu dini içten benimsemenin önemli olduğunu vurgular. Yaşayışı normal olan toplumlarda herkes istediği gibi ibadet eder. Ancak, normal olmayan toplumlarda ise akıl ve gönül işleri birbirine karışır ve kültürel çatışma çıkar¹³.

1. b) Dil kişiliği: O'na göre dil de din gibi bilinçaltı ile ilgilidir. Dile esas karakterini ve estetiğini veren de bilinçaltıdır. Osmanlı edebiyatının Türk milletine yabancı kalmasının nedeni, O'na göre, Osmanlıca'nın Türkçeye uzak kalışıdır. Geleneklerin yabancı oluşudur. Süleyman Çelebi'nin yazdığı mevlidin yüzlerce yazılmışı arasından günümüze kadar gelmesi, gelenek ve zevklerinin Türkçe olmasındandır¹⁴. Baltacıoğlu'na göre, "dil kişiliği olan insan Yunus Emre, Karacaoğlu ve Emrah gibi

9 Stephan P. Spitzer, *The Sociology of Personality* (New York: Litton Educ. Publ. Inc., 1969), s. 73.

10 İsmail Hakkı Baltacıoğlu, *Pedagojide İhtilal*, s. 84.

11 David Mc Clelland, *The Achieving Society* (New York: The Free Press, 1968), ss. 280-287.

12 İsmail Hakkı Baltacıoğlu, *Türk Milliyeti* (Ankara: Genel Kurmay Basımevi, 1965), ss. 25-26.

13 İsmail Hakkı Baltacıoğlu, "Din Karşısında Devlet", *Yeni Adam*, 27 Ekim 1949, s. 2.

14 *Ibid.*, s. 30.

dili halk dili olan insandır."¹⁵ . Dilde milli kişiliği geliştirmek için, okul kitapları, gazete ve dergilerde bozuk Türkçe'ye yer verilmemelidir. Dilin de din ve sanat gibi maliyet etkenlerinden biri olması bundan ileri gelir.

1. c) Sanat kişiliği: O'na göre, milleti meydana getiren üçüncü özellik sanattır. O'na göre ilkel toplumlarda heykeller, resimler, melodiler, danslar o toplumun bilinçaltı oluşlarının birer anlatımıdır. İkel sanatlar ileri sanatlara ilham kaynağı olmuştur. Sanatın milli olması sanatsal motif ve tekniklerin başka milletlerin sanatlarında kullanılmış olması değil; tersine, aynı motif ve teknikle yeni ve özgün bir eser meydana getirmekle oluşturulur. Her milletin sanatla ilgili olan bir güzellik anlayışı vardır. Bu anlayış kültürün izlerini taşır, bu nedenle de yalnız sanat eserlerinde değil sanata her yerde raslamak mümkündür. Baltacıoğlu'na göre Türkler sanatta sурetten kaçmış ruhsala yaklaşılmaya çalışmıştır. O nedenle, Türkler sürrealist bir sanat anlayışına sahiptir¹⁶ . O Türk sanatı hakkında şunları söyler:

Görülecektir ki Türk sanatı denilen sanat da tıpkı Mısır, Yunan-Gotik sanatları gibi insan benliği, insan kişiliği ile ilintili olan bir bilinçaltı yaşayışıdır. Ancak, Türk sanatı taşıdığı, canlandırdığı değerlerle bütün dünya sanatlarından ayrılmaktadır. Çünkü Türk sanatı Yunan heykelciliği gibi Eros'tan esinlenmez. Yunan mimarisi gibi yalnız geometrik değerler taşımaz... Türk plastik sanatları antropomorfik sanatlardır...¹⁷

Türk sanatı deyince yalnız yazı ve minyatür anlaşılmalıdır. Tiyatro, mimari, resim, heykel, çini ve halı benzerlerinde de Türk sanatı vardır. Çocuklara sanat kişiliği kazandırırken hepsinin sanatçı olması düşünülmemelidir. Zaten bu mümkün de değildir. Fakat, her kişinin kazanabileceği sanat kişiliği vardır. Bu kişiliği kazanan insana zevk sahibi insan denir. Baltacıoğlu'na göre sanat kişiliği olan insan güzel giyinmesini, güzel konuşmasını, güzel yaşamasını ve güzel eserleri tanınmasını bilir¹⁸ . Baltacıoğlu'na göre sanat eğitiminin amacı; sanatçının dışında varolduğu sanat duygusunu ve düşüncesini, yani sanat geleneklerinin kişilikte erimesini, sağlamaktır.

Baltacıoğlu, teknik kişiliği açıklarken de şöyle söyler: "... Ziraat, ticaret, sanayi gibi akıl doğumlu olan varlıklardır. Bilim de bunlardan biridir."¹⁸ . O'na göre kişilik eğitimi verilirken; ziraat eğitiminden amaç çiftçi yetiştirmektir, bahçe eğitimi değil, bahçıvan eğitimi vardır¹⁹ .

Baltacıoğlu'na göre kişilik sahibi insan; milli kültürün yanında, çağın teknolojisine göre bir meslek sahibi olan insandır.

Görüldüğü gibi Baltacıoğlu bir tür değer ve eylem felsefesini eğitim alanına aktarmaya çalışırken; pozitivizm ve idealizmi birlikte toplumsal, siyasal ve eğitim sorunlarına cevap vermek üzere ele alır. O'na göre eğitim kültürün aktarılması işidir. O halde eğitim önce vatandaşı sonra da insangücünü yetiştirecektir. Bilindiği gibi bu

15 İsmail Hakkı Baltacıoğlu, *Pedagojide İhtilal*, s. 84.

16 ———, *Kültürce Kalkımın Sosyal Şartları* (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1967), s. 121.

17 *Ibid.*, s. 97.

18 İsmail Hakkı Baltacıoğlu, "Eğitim Nasıl Bir Gerçektir", *Yeni Adam Gazetesi* (Kasım, 1976), s. 3.

19 ———, *Öğretmen* (İstanbul: Kültür Basımevi, 1944), s. 97.

kişi aynı kişidir. Yani kişi önce siyasal, ahlaki ve kültürel bakımdan toplumsal hayata uyum sağlamalıdır. Bu anlamda eğitim kültür aktarma fonksiyonunu üstlenecektir. Kültürün aktarılması hem toplumsal dayanışmanın hem de toplumun sürekliliğinin sağlanması bakımından önemlidir. Baltacıoğlu'na göre bu da ancak kültür birliğinin sağlanması ile gerçekleşir. Bu nedenle değişme zorunludur ve millet de değişir. Burada değişmeyi etkileyen eğitim türü teknik eğitimidir. Kısaca, Baltacıoğlu kültür kavramını milli ve teknik kültür biçiminde ayırırken; birincisi geleneklerde, ikincisi ise O'nun deyişiyle aklın var ettiği bilim, felsefe, ziraat, ticaret, sanayi ve eğitim gibi tekniklerden oluşur...¹²⁰

2. Çevre İlkesi

Baltacıoğlu'nun eğitime ilişkin ikinci ilkesi, çevre ilkesidir. Gerçekte her çiçek ve her ağaç verebileceğini vermek için toprak, hava ve suyun bulunduğu bir çevre ister. O halde çocuğa kişilik kazandırabilmek için eğitimin de bir ortamı yani çevresi olması gerekir. O'na göre "... törel, artistik, teknik bir eğitim mi vermek istiyorsunuz, önce onun varlığına uygun dış şartları, çevresini..." hazırlamak gerekir²¹. O da, Dewey de olduğu gibi eğitimin çevresi olarak, toprak, deniz, hava, marangozhane, atölye, sahne, laboratuvar, gazete, matbaa, gemi, v.b. gerçek yaşama çevrelerini eğitim ortamı olarak düşünmektedir. Bu yaşama çevreleri aile, okul, toplumsal ve tabiat çevresi olarak dört grup halinde ele alınabilir²².

Aile çocuğun kişilik kazanmasında en etkin çevredir. Gerek ailenin yaşayışı gerekse diğer ailelerle ilişkisi ve ailenin değerleri, milli kişiliğin kazanılmasında çok önemlidir. Aile teknik kişiliğin gelişmesinde de etkili bir ortamdır. Evde bulunan bazı aletler ve bunların kullanılması çocuklara öğretilmelidir.

Okul da hem teknik hem de milli kişilik kazandırabilecek bir çevredir. Okul, ailede verilecek kültürün devamı olmalıdır. Yani, okul milli kültürü aktarmayı da; teknik kültürün yanında birbirini tamamlayacak biçimde sunmalıdır. Ayrıca, okulda çeşitli iş grupları meydana getirilerek, dostane ilişkilerini kuvvetlendirecek ortam da hazırlanabilir. Bu nedenle, O okul ortamının uygun bir biçimde düzenlenmesini istemektedir²³. Bu ortamda ancak istenilen kişilik geliştirilebilecektir.

..... eğitilecek olan insanın gerçek çevre içinde bütün kişiliği ile yaşaması gerekiyor. Bilim kişiliği bilim çevresinde, sanat kişiliği sanat çevresinde, teknik kişiliği teknik çevresinde var olabiliyor²⁴.

3. Çalışma İlkesi

Baltacıoğlu'nun eğitime ilişkin görüşlerini açıklayan ilkelerden biri de çalışma ilkesidir. Baltacıoğlu'na göre çevrenin olması da tek başına yeterli değildir. Eğitilen insanın bu çevre içinde nasıl çalışacağını da öğrenmesi gerekir. O'na göre bu açıdan dört çeşit çalışma biçimi vardır. Bunlar: a) Anarşik çalışma biçimi; b) Me-

20 —————, *Pedogojide İhtilal*, s. 103.

21 *Ibid.*, s. 105.

22 *Ibid.*

23 İsmail Hakkı Baltacıoğlu, *Öğretmen.*, op. cit., ss. 97-98.

24 —————, "Eğitim", *Yeni Adam Gazetesi* (Temmuz, 1975), s. 3.

kanik çalışma biçimi; c) Aktif çalışma biçimi ve d) Yaratıcı çalışma biçimidir. Bu çalışma biçimleri ne ifade eder, bunlar kısaca açıklanrsa, aşağıdaki gibidir.

a) Anarşik çalışma biçimi: Çalışmanın ilk biçimidir. Emeklemeye başlayan çocuğun durumu, hiç bir verim beklemeden öğrenilen devredir. Öğrenmeye çalışan çırağın öğrenmesi buna örnektir²⁵.

b) Mekanik çalışma biçimi: Baltacıoğlu'na göre bu biçim, bilmeyerek, anlamayarak bireyin gördüğü gibi ve hiç değiştirmeden aynı şekilde devam eden çalışma şekli olarak sonuç verir. Tıpkı moda uyan, okulda aldığı dersleri ezberleyen, Batı bilimlerinden olduğu gibi alan yazar, ressam ve bilim adamı buna örnektir²⁶.

c) Aktif çalışma biçimi: Her yaptığını bilerek anlayarak yapan ve gördüğü gibi değil başarılı olduğu için yapan ve kendine göre değişiklikler yapan, küçük çapta da olsa yenilikler yapan kişinin çalışması örnek olarak verilebilir²⁷.

d) Yaratıcı çalışma biçimi: Baltacıoğlu çalışmanın çeşidini en yüksek ve verimli tür olarak kabul etmiştir. Büyük bilgiler, kişilikler bu türden çalışma sahibidirler. Bunların zekası doğanın sırlarına, sezgileri de iç alemin karanlıklarına kadar uzanır. Kendilerinden öncesini bilmekle yetinmez, daha yeni ve daha ilerisini ortaya koyabilmek için çırpınırlar. Bunlar üretim veya keşfetme zihniyetine sahip kimselerdir²⁸.

4. Verim İlkesi

Eğitimin bir başka ilkesi de verim ilkesidir. O'na göre, gerçek bir çalışmanın koşulu, gerçek bir yapıt ve bir ürün elde etmektir. Baltacıoğlu gerçek verimle toplumsal değer taşıyan eseri vurgulamaktadır. O'na göre, eğitimin konusu olan insan, gerçek bir hayat çerçevesinde yaşayıp, gerçek bir çalışma yapacak ve mutlaka gerçek bir eser verecektir²⁹. Eğer, eğitimin sonunda böyle bir ürün ortaya çıkmıyorsa, verilen eğitim gerçeklere uygun değildir.

Baltacıoğlu, eliş derslerinde kağıttan kürek ve tenekeden kazma yapılması gibi durumları eleştirir. O'na göre bu derslerde yapılan kazma veya kürek mutlaka bir işe yaralıdır. Bilim, sanat ve ahlâk alanlarında da verimli çalışmalar yapılabilir. Bunu, şöyle açıklar:

Çocuk ancak sosyal randımanları vere veredir ki, sosyal yaşayışa hazırlanmış olacaktır. Öyle ise bütün bahçe eğitiminin eseri yenilebilir, satılabilir. Piyasaya sürülebilir. Ağaçlar, yemişler, sebzeler, çiçekler yetiştirmek olmalıdır. Sağlık eğitiminin eseri de temizliği açık havayı, hareketi, sporu seven sağ, sağlam gövdeli insanlar olmalıdır³⁰.

5. Başlatma İlkesi

Baltacıoğlu'nun eğitimde beşinci ilkesi ise başlatma ilkesidir. Hangi tür çalışmalar, istenilen kişiliği yaratma için başlangıç olabilir. O'na göre, bu çalışmalar

25 —————, *Pedagojide İhtilal*, ss. 111-112.

26 —————, *Ibid.*, s. 112.

27 *Ibid.*

28 İsmail Hakkı Baltacıoğlu, *İçtimai Mektep*, s. 34.

29 *Ibid.*, s. 35.

30 İsmail Hakkı Baltacıoğlu, *Öğretmen*, s. 34.

ana, temel çalışmalardır. Baltacıoğlu'na göre başlatma ilkesi iyi anlaşılırsa eğitim için yeni konular ortaya çıkabilecektir. Baltacıoğlu, düşüncelerini şöyle açıklamıştır:

Bu konulardan ilki, en önemlisi şudur. Hangi tür çalışmalardır ki istenilen kişilikleri yaratmanın başlangıcı olacaktır. Bu çalışmalara ana çalışmalar diyebiliriz. Bu çalışmalar her eğitim konusuna göre başka türlü olacaktır³¹.

O'na göre eğitim, toplumsal hayata henüz elverişli olmayan gençleri toplumsal çevre içinde toplumsal çalışmalarla verim sağlayarak, içinde yaşayacakları toplumun kültür ve teknik özelliklerine uyacak davranışları kazandırmaya başlatmaktır. Bu kazanma insanın kendi çalışmaları ile hayatı boyunca sürer.

- III -

Sonuç olarak, tartışmalardan da anlaşılacağına göre Baltacıoğlu, ülkemizin yetiştirdiği ve orijinal görüşleri olan, ancak Batılı anlamda sistematik olmayan bir düşünürümüzdür. Kültürü geleneklere bağlayan Baltacıoğlu'nun milli kültürün köklerini, milletin en eski çağlarına kadar uzandırması ve sanat ile dinin toplumsal bilinçaltından ve sosyal kalıttan kaynaklandığını ifade etmesi durumu, Carl Jung'un "kollektif bilinçaltı" ve buna dayalı arketipler kuramına yaklaşan bir görüş sergilemektedir. Ayrıca, kültür-medeniyet ilkesini kültür kavramındaki teknik kişilikteki gelişmeye bağlayarak eğitimde verimlilik ilkesinin felsefi temellerini sosyal realiteden soyutlayarak çıkaran Baltacıoğlu'nun; özellikle üzerinde durduğu yaratıcılık görüşü, O'nun çağının çok ötesinde olduğunu göstermektedir. Türk düşünce sisteminin O'nun çok değişik alanlardan çalışılmasına ihtiyaç vardır.

31 İsmail Hakkı Baltacıoğlu, *Pedagojide İhtilal*, s. 127.